

DISCURS

llegit per donya Dolors Moncerdá de Macià al presidir en lo saló de Cent de la Casa Consistorial la repartició de premis del Certámen de la Verge de la Mercé, convocat per lo Colegi Mercantil en lo present any.

SENYORS:

NMENSA es la meva emoció al aixecar ma débil veu en eixa cambra tradicional, urna sagrada que serva pe 'ls catalans lo florit ramell de nostra preclara historia y hont desde 'l poderós renaixement de la materna llengua, fomentat y felisment portat á cap, per la gloriosa institució dels Jochs Florals, hi han ressonat las autorisadas veus de molts il·lustres patricis, y 'ls grandiosos conceptes de tants sabis escriptors y eminents poetes.

Mès, com lo foch del sentiment es per l' humanitat poderosíssim motor, á ell demanaré ajuda, perquè fassia, sino potènts, seguras mas paraulas, al dirigir al il·lustrat iniciador d' eix brillant concurs D. Evaristo Dey, l' expressió de mon agraphiment, per haver sigut lo primer en

fer al meu sexe tan remarcable obsequi, y per haverme honrat, elegintme á mí, la mès humil é insignificant de las poetisas y escriptoras catalanas, pera tan honorífich cárrech; al insigne y tan justament celebrat mestre en Gay Saber D. Frederich Soler y als distingits y reputats poetes que componen lo present Jurat calificador, per sa delicada galanteria, cedintme un siti, al que ni per mos escassíssims coneixements, ni tan sols per l' autorisada aureola dels anys, me pertocava ocupar, y á tots, en fi, quants, sens tenir en compte ma mesquina insuficiencia, no s' han desdenyat de concorrer al present certámen.

Deber includible dels que aquest lloch ocupan, es lo de manifestar l' expressió de llurs sentiments, per lo que, ab veritable pesar, privo avuy á la literatura catalana, per un pobre treball meu, de la elocuent peroració ab que l' hauria enriquida la inspirada ploma de D. Frederich Soler. Perdonat me sia, en gracia de mon vehement desitj de pagar á ma patria l' humil tribut de mon ardent amor, probant de mostrar en breus consideracions, la necessitat qu' en mon humil concepte tè Catalunya y sa renaixent literatura, de la delicada cooperació femenina y de la unió d' aymadors de fé, d' entussiasme y de cor; ja que ab aytals ceptres, han dominat sempre los poetes y fins los filòsops, que han lograt imprimir llur sagell, en l' humanitat per la qui predicaren sas doctrinas.

Ab lo mateix desitj que 'l donzell enamorat, voldria tenir á má las joyas mès ricas y triadas, pera engalanar á la gentil aymada de son cor, així voldriam los entussias-tas fills de Catalunya, afegir á sa Comtal corona los més preuhats florons de la civilisació moderna. Mès, perque la joya alcansi la sublimitat y perfecció de la bellesa, no basta 'l doll de poesia sanita; es necessari lo conreu dels nostres inspirats artistes, pera que pugui ostentarla desembarassadament en son noble front; nos es precís regenerar las fonts de la sava que li donan vida, y pera tan transcendental treball nos es indispensable la cooperació de tots los catalans, puig que sols ab un esfors de

patriotisme, es possible la salvació de la nostra avuy amenassada industria; y en vá esperarém los auxilis dels extranys, si nosaltres, sos mateixos fills, no 'ns afanyem á prodigárlosi! A temps hi som encara: tots y cadascú dintre de la sèva esfèra, podem contribuhir á aplicar lo bàume salvador, ab que la vanitat y la indiferencia vá aniquilant de dia en dia á la nostra aymada pátria.

¿Qui pot donchs desconèixer lo qu' en obra tan meritoria, podrían contribuhir nostras hermosas y gentils senyoras? Fá pochs jorns que l' eminent literat D. Francesch Ubach y Vinyeta se planyía en un elocuent article publicat en las columnas de la important revista «Lo Gay Saber» de la fatal preferencia, que desde la noble dama, á la senzilla menestrala, concedeix lo nostre sexo á tot lo que 'ns vè del extranger. Puig que, desdixadament, es la justíssima veritat y no es possible duptar dels generosos sentiments que animan á las nostras damas ¿per qué per falta de premeditació, per un mal entés ergull ó per fernos esclavas de la capritxosa moda (amiga sempre de la Fran-sa) paguem als forans lo tribut que mereix la constancia y afanys dels nostrés intel·ligents industrials, que tan brillantment han sapigut col·locarse en quantas exposicions han prés part? ¹

A las nostras damas las hi sobra elegancia y bon gust, pera poder realsar sos encants ab cullita del país y sens que terras llunyanas los hi dongen lo model que han de seguir: bona mostra de la veritat qu' enclouhen mas paraulas, es la nostra tradicional y graciosa mantellina y lo vistós mocadoret de seda, que tan gentilment rumbejan nostras ayrosas menestralas.

En la nostra voluntat está, donchs, lo mostrar que sabem esser més que cegas imitadoras, y en la noblesa dels nostres sentiments fer que sustituheixen las nombrosas marcas que portan escrit «Productes de París, Lóndres,

1. No 'm detinch en las moltes consideracions que podria fer referents á la protecció de la nostre industria, per haberho fet molt estensament en son erudit discurs presidencial del Certamen convocat pe'l periódich *La Bordadora*. La primera de las nostras escriptoras, Sra. Massanés.

Viena, etc., per una que afalague dolsament lo cor dels nostres avuy desconsolats obrers, y diga tan sols «Productes Catalans.» Ergull y ben llegítim, ha d' esser la protecció als nostres industrials, puig que, á la fi, quan no son pares, marits ó parents, son germans nostres, per esser tots fills d' eixa fértil y amorosa mare, á la que debem lo pá que 'ns alimenta, l' aygua que nostra set apaga y fins las dolsas ratxas del ayre que respirem!!..

¿Y si en lo terreno purament material, pot reportar tan profitosos resultats la cooperació de la dona, quan no será sa benfactora influencia (tan sols baix lo punt de vista del sentiment) en l' encisador cel de la literatura catalana, ahont hi escampan ja sos raigs consoladors astres tan resplandeixents com la primera de las nostras poetisas la eminent Josepha Massanés, la inspirada Victoria Penya y las distingidas María de Bell-lloch, Agna de Valldaura, Emilia Palau y tantas altres que fora llarch enumerar?

Com nos diuhen los llibres sants, al crear Deu á la dona, no la formá com á l' home de tosca argila sino de la materia ja ennoblida y purificada de Adam; y no de qualsevulla de las diferents parts que constituheixen lo cós humá; sinó de una immediata al cor, junt al santuari habitat per tot lo que l' home més estima y ahont s' elabora lo sagrat foch al calor del qual brollan y prenen forsa los fets més nobles y generosos de la vida humana.

Creada així la dona, clar se manifesta que 'l Sobirá Autor del univers volgué enriqueirla ab un manantial de sentiment, que ha embellit ab son puríssim doll las generacions de tots los segles, deixantlo marcat ab sublimes epopeyas, que servan entre llurs fullas los anals de totas las épocas y nacions.

En l' esplendent aurora del Cristianisme, María apurant en lo cim del Gòlgotha la copa de tots los dolors, per ferse l' amorosa mare del llinatge humá; en l' historia antigua, Judit salvant al poble d' Israel amenassat per la host desenfrenada de Nabucodonossor; en la nostra historia política contemporánea, Mariana de Pineda per-

dent la vida al impuls de la més sublime abnegació; y en la vida privada, dins lo sagrat temple de la familia, vessant la tendresa de son carinyo filial aprop del llit de la desvalguda ancianitat, vetllant com àngel guardador lo brés del ignocent infant, y, font inagotable de consol, compartint amorosa ab lo company de sa existencia los dolors y lluytas de la vida, la dona manifesta constantment ab quanta prodigalitat Deu ha dotat son cor ab los abundants raudals del sentiment, sagrat verger d'ahont han brotat las flors que ab més inestingible flayre, han enriquit á la antigua y moderna literatura.

La poesia, emanació del cel despresa, á qui Deu permet niar en la feble pensa humana, no devalla á la terra per sols complaurens ab cadenciosa rima ó sorpendrens ab grandiosas y brillants imatges; la misericordia Divina, nos l'ha concedida com un deleytós oassis, en qual dolcíssima sombra, trobi la fatigada humanitat, no sols plers y esbargiments sinó fruyts saborosos que ab sa benefactora sava, encoratjin l'ànima, pera creuhar fortalescuda ab l'esperansa de las grandesas del cel, las miserables petitesas de la terra.

Tasca reservada á las matemáticas, á la química y física, es lo cercar en unitats numéricas, en las entranyas de la terra ó en lo fons de un laboratorí, los admirables descubriments que de una manera tan prodigiosa contribueixen al progrés y benestar material dels pobles, y sia pe'l poeta la benhaurada misió d'escampar ab sos cants los puríssims raudals de la fé, del consol y amor al próxim, únichs medis, qu' en la egoista atmósfera que 'ns rodeja poden transformarse en poderosos elements, per alcansar lo perfeccionament moral, y, ab éll, la germanadat, no de nom, sinó la que 'ns predicá 'l Diví Redentor dels homens, entre tots los sers que componen la gran familia humana. Sols així deixarà complerta la misió á la que Deu l'ha destinat; sols així podrá agraphir á son Criador lo haverlo enriquit ab la sagrada flama de la poesia, fentlo en l'ordre moral, no sols cap de la humanitat de son temps, sinó de las venideras generacions.

En las edats passadas en que la llum de la il·lustració, era sols patrimoni de privilegiadas classes, no podían fer tan gran lo devastament que poden ocasionar avuy, la propagació de doctrinas desconsoladoras, de que aparferne gala la moderna literatura.

Lo poeta del sigle actual, ha de pensar que 'ls seus treballs estan destinats á recorrer tota l' escala social, y que responsable será devant de Deu y del pervindre, si en lloch de sembrar de profitós blat lo camp encomanat á son conreu, hi sembra sols improductiva herba ó enmatzinada cicuta.

No está molts voltas en la voluntat del poeta, lo perfeccionament d' una poesia; pero hi está sempre lo fi moral y la elecció del assumpto. ¿Qui no ha sentit en la espinososa travessía de la vida, horas de abatiment, feridas causadas per amargas decepcions y fins tal volta, qualche pasatgera ráfaga, del borrascós temporal del dubte, que avuy somou desde un á l' altre confí, los més recondits fonaments del univers? Mes las poesías escritas en eixos moments de desencant, deuen inmolarse sens pietat, per lo justíssim temor de que als nostres germans no 'ls hi toqui alguna gota de l' amarga fel que las ha inspiradas. Res importa lo mérit que puguen encloure; ab tota la bellesa de la forma, ab tota la grandiositat del concepte, ab tota la brillantor de las imatges, aytals poesías, serán sempre com lo *hipomane mancenilla* de l' Africa, que ni la magestat de son conjunt, ni l' hermosura de sas brancas, lo priva de donar la mort, als que aspiran sas verinosas emanacions.

Lógich fou que 'n l' infancia literaria, cantéssin Teocrito y Virgilio la poesia pastoril, qu' en la heroyca, entonés Homero la poesia épica, y fos Dante la pirámide de la edat mitjana, essent sa Divina Comedia l' astre resplandeixent que irradiés en lo nou horisont, obert en lo puríssim cel del Cristianisme.

Avuy qu' entrada ja la societat en lo período de maduresa, nostra época analítica, nos ha portat ab sas escép-

ticas corrents al més desconsolador materialisme, es lògich y fins necessari, lo conreu de la dona en la literatura, perquè l' idealitat, la tendresa y sentiment de que està dotada, serveixin de vigorosos aussiliars á la potencia y saber del home, per destruir los verms que rosegan una per una las arrels de las flors que més embelleixen l' existencia humana y á qual poderosa essencia son degudas eixas maravellas artísticas ab que restarán eternament marcats, los graus de cultura de totas las nacions del globo.

Mercé al saber y ardent entussiasme dels nostres més afamats poetes, lo renaixement de la llengua catalana, resta ja fonament arrelat, y ab la virilitat y forsa de sa juvenesa, pot evitar encara la propagació de contagis que la portarian irremisiblement á la mort.

Tal volta á la eficás intercessió de la celestial senyora, que desde 'l cim del Montserrat vetlla per nostra hermosa Catalunya, es degut que sa naixent literatura, conti ja ab eminencias qu' estan al nivell de Lope de Vega, Fra Lluís de Leon, Camoens, Tasso y Lamartine, sense que felisment, se destaquí entre tan preuhada agrupació, la desconsoladora figura de Lord Byron.

¿Y qui pot sondejar fins hont arribar podria sa preponderancia, si tots los grandiosos esforços que 's consumeixen individualment, s' agrupessin en amorosa germanadat? Que la unió fá la forsa, está en la conciencia de tot-hom y 'ls nostres primers literats, han parlat ja sobre eix punt, ab tot lo doll de sa arrebatadora elocuencia y ab tot lo foch de un veritable patriotisme ¿per qué no seguim, donchs, los consells de sa autorisada veu? Ab l' ardent entussiasme que anima als nostres poetes y escriptors, aplegant y encaminant al mateix fi los esforços de tots, la nostra literatura, podria fundar un monument, que quan en lo pervindre, arribés á eix grau de superioritat en que apar que la má de Deu, se interposa á major elevació, dihent á l' home: «D' aquí no passarás,» restés com á eternal mostra, de la valua y saber de nostra aymada Catalunya.

Grecia un jorn la capdal regina de l' univers, lo brés sumptuós de la civilisació, la mare fecunda de tants d' héroes, artistas y poetas, podrá, sultana desolada, véures despossehida de sos més preuhats joyells, y fins de sos més famosos pobles, pero son Parthenon, mostrará sempre á sos desheredats fills, l' esplendor de llurs passats, y sas estatuas y maravellas disseminadas per l' Europa, proclamarán eternament al mon, al mateix temps que la supremacia de son inmensurable grandesa, l' iniquitat y cobdicia de sos opressors.

¡Benhajan los que fa vint anys iniciaren lo renaixement de la literatura pátria. Perqué així com la benefactora pluja, vivifica y reproduheix los elements de l' esplendent mantell que hermosetja la terra, així l' encisant rosada de la literatura, fecundisa y atrau al seu voltant als inspirats cultivadors de l' art.

Apar com que 'l poeta necessita de las maravellas de l' artista y aquest, del raudal de sa inspiració divina, per elaborar sas grandiosas concepcions.

Aixís al esfullejar lo sagrat llibre de la historia, trobem junt ab lo famós Ariosto, á Miquel Angel, lo geni més potent del univers; junt al magistral Velazquez, al fénix de la literatura Espanyola lo preclar Cervantes; junt ab la gran figura de Jovellanos, á Goya y Moratin que units per la amistat més vera, nos llegaren l' un ab son brillant pinzell y l' altre ab sa correcta ploma, la fidelíssima pintura de sa época: y en los nostres dias, al fecundant calor dels Jochs Florals, hem vist reproduhirse 'l geni en totas sas manifestacions, donantnos ab lo grandió esbart de tants eminents poetas, á Mercader, lo clássich pintor de las eminencias Cristianas; Caba, l' hábil pinzell de la elegancia y la bellesa; Fortuny, la fascinadora paleta que més brillantment ha sapigut subjugar á son poder, tots los esplendors de la vida y de la llum; Sunyol, lo clar espill de la escultura grega; Vilanova, lo dols pulsador de l' arpa sacra; Pedrell, la ja florida esperansa de l' armonía dramática; y l' inolvidable Clavé, lo cantor de la ter-

ra, lo poeta músich que ab més sentiment nos ha fet saborejar desde 'l tendre idili de l' anyoransa, al épich cant dels Almogàvers!

Aquestas son las valiosas pedras que han vingut á enriqueir lo sagell de la nostra renaixensa; aquesta l' esplendent cullita portada á cap á la influencia d' eix foch puríssim, ab que s' han elaborat las més grans proesas del univers: l' amor á la pátria.

A inmarcibles llors tenen dret, quants en ella han contribuït; y á just tribut d' agraïment l' il·lustrat professor, que ab tan entussiasme, ha sapigut mostrar son carinyo á las lletras catalanas, ab la celebració anual d' eixas justas, que tan poderosament contribuïxen á fomentar l' amor per la terra en que havem nascut. Vulla Deu que continuant en estimular á la juvenesa, l' interés per la nostra historia; l' exemple dels nostres gloriosos passats, en quals cors brillava tan viva la flama de la fé, pátria y amor, desperti 'l sentiment de sas virtuts, fent del renaixement de la materna llengua, lo renaixement de la grandesa y prosperitat de Catalunya!

HE DIT.

L' APLECH DE FONT-ROMEU

Fué ayer á San Antonio—de la Florida,
que dá el Santo bendito—novio á las niñas,
y un bello novio
le salió al dar la vuelta—de San Antonio.
(TRUEBA.)

Lo dia 8 de Setembre ¡si n' hi arriba de gent á la montanya de Font-Romeu! Del Capsir y de Conflent, de tot lo Rosselló y de la Cerdanya desde bon dematí son plens los caminals de joyosas comitivas, á caball y á peu, en *jardineras* y en *voitures*, que 's dirigeixen á la santa hermita y als boscatjes dels encontorns, per passar alegrement la jornada, y per demaná á la Mare de Deu salut y feyna.

A 1750 metros sobre 'l nivell del mar s' aixeca 'l pich del Calvari, desd' ahont la grandiosa imatge del Sant Cristo domina, en mitj dels pinabets, á tota la Cerdanya. Allí sentiriau, mentres en la vall dansan, y brenan, y fan *bonne chère*, com un capellá fa una prédica que no deixa de ser solemne á tals alturas entre la grandiositat de la naturalesa pirenaica. Allí li sentiriau dir en son especial patois: *Deixa, Peire, lou filat y serás pescaire d' âmes,*

y ab tot y la extravagancia de la pronunciació no esclatariau á riure, perque la magestat del lloch y la sublimitat del tema vos imposarian respecte.

La capelleta de Font-Romeu, construhida prop de la font miraculosa, 's troba de Mont-Louis á la distancia de una hora y mitja. Si las noyas de Mont-Louis troban ó no troban *novio*, com las de San Antonio de la Florida, vos ho dirá la següent poesia, que 's canta ab la mateixa tonada de la «Roussillounnaise», y qu' he pogut copiar servintme de taula una carreta:

LA NINA DE MONT-LOUIS

I

Lou camí de Font-Romeu,
eixa hermosa passejada,
se fa quelq' una vegada
encara que hi hage neu;
Per aqueix camí Rosina
un ram de flors n' ha cullit,
pregant la Verge divina
de li doná un bon marit,
ardit—ben aixurit.

II

Arribada á Font-Romeu
la preciosa doncella
entra sola en la capella
pregá la Mare de Deu.
Si de la nina atendida
lou vot pot ser acomplit,
passará la sua vida
al costat d' un bon marit,
ardit—ben aixurit.

III

Lou vot fet, del camaril
la nina ix atribulada,

y la cara colorada
com las rosas del abril;
sos ulls semblan dos estrellas,
sos llabis un ram florit,
no hi ha pas altras donsellas
mes dignas d' un bon marit,
ardit—ben aixurit.

IV

En lou ball en continent
ella guanya las ulladas
y també moltas camadas
de un jove diligent;
cuan contenta ella seria
veyent son hermós delit,
qu' aquell fos en algun dia
lou seu adorat marit,
ardit—ben aixurit.

V

Del ball van á passejá
lou jove y la sua companya,
dins lou bosch de la montanya
s' enfonsan sense pensá;
y allí en mitx de la verdura
dolsas cosas se n' han dit:
ara la nina es segura
de tenirne un bon marit
ardit—ben aixurit.

VI

Del ball cap á Mont-Louis
lous dous marxan ab prestesa,
y llur mutual tendresa
n' ha susprés tout lou pays;
la nina diu á sa mare:
moun vot ha estat acomplit,
may heu vist cosa tan rara,
som troubat un bon marit,
ardit—ben aixurit.

Encara s' hi afegeix una última estrofa, més picaresca que las altras, pero no la transcribim per no doná esgarifansas (com diria En Coll y Vehí) á *Doña Concepcion Repulgo de Empanada*.

Ab aquesta cansó de Rosina, ab la «Roussillounnaise» y ab la traducció d' «Esther» hem volgut cridá l' atenció del jovent literari envers lo Rosselló, ahont sense disfavor de Mallorca ni de Valencia, y sense injuria dels versificadors de Barcelona, s' hi troban fonts de poesia massa poch conegudas entre nosaltres.

Cap al vespre, quan se torna de l' aplech de Font-Romeu, ningú porta odis polítichs, ni emblemas belicosos, ni altras garambaynas de la mateixa faysó, pero tothom acostuma portar lo cor net y lo cap dret, mostrant l' alegría de viure y la verdadera confiansa en la Providencia divina.

Barcelona Octubre de 1879.

C. BARALLAT Y FALGUERA.

UN ESCRIBENT

o sol baixa fins als tercers pisos. L' home que ven café á la Plassa del Angel acaba d' endressar los trastets apilotantlos dins lo carretó, y tirant d' ell penosament, se 'n va cap á l' Argentería.

Las lleteras netejan las medidas de llauna, fregan las taulas y acabat desembarassan la plassa deixant per terra un mullader blanquinós.

Las burras fent sonar los picarols y las cabretas dringant las esquellas s' entornan depressa cap á l' estable ó al corral. Ja han acabat la seva feyna. A l' hora que me 'n anava á retiro la comensavan.

Jo ara 'm desperto; la claror del sol m' ofen la vista; m' hi jiro d' esquena y esborro sa llum clouhent altre cop los ulls. Y 'l campanar vehí va tocant horas y jo enmonllantme en lo cos las durissias del matalás penso, «*ves gastantme la renda, noy gran; algun dia se t' acabarà.*»

A las deu tinch de sèr á la oficina, y cada dia faig tart; es dir, fem tart, perque 'ls demes empleats, quan tocan 'ls ensopega com jo ab una orella sobre 'l coxí y ab l' altre ben segú que no mes ne senten cinch.

Casibé me 'n dono vergonya: quan surto de casa veig tothom atrafegat ab los seus negocis; los corredors me

passan tant rebents pel davant que sembla que 'ls guayti desde un cotxo del ferro-carril.

Jo surto al carrer ab las mans á las butxacas y ab l'ayre de caminar se concix á la llegua que tan prospero anant depressa com poch á poch.

Pe 'l cas no mes tinch un dia que 'm sembli que pagan lo meu treball: el que cobro la *nómina*; 'ls altres fins crech que traballo de franch.

* * *

¡Quina carrera mes lluhida la d' escriptor! quin pervindre mes galdós! Com s' anima la imaginació y corra y avansa contemplant los amples horitzonts que se li engrandeixen per tot arreu.

Quin modo de fer combinacions quan no 's te un quarto. Y que difícil trauren un compost. Son jochs de cervell que, com los jochs de mans, per una cruel irrisió lo resultat sempre 's fá fonedís.

Jo per lo menos may lo veig, ni sé ahont va ni ahont para. Y, no puch fer'hi mes; axó m' entreté, 'm distreu y 'm fa lo mateix efecte que si jugués á fet tot sol.

¡Que n' es de social lo diner; sempre busca companyia y no va mes que allá hont troba cambi!...

Procuró distreurem d' aquestas imaginacions que no mes fan que apitxorar lo meu estat, y me 'n entro resolutament á la oficina.

Lo porter s' está al cap de munt de l' escala acotat ventant un grós braser de foch. Cambiem un saludo federal porque som molt amichs; es lo meu apoderat; y entre ell y la despesera m' ajudan á passar la trista vida: l' un sostenint mos deutes y l' altra aqueix cós miserable que quan mes lleujer, mes veig que costa de portar.

Pero qui dú lo fardo mes carregós es la despesera porque aqueix HABILITADO no li deixa arribar may cap mesada sensera... ni escarbotada.

Y la pobre dona s' exclama dihentme que 'ls mesos

passan que volan y jo trobo que van mes pausats que una galera. Y 'm conta que li cau 'l llogué de casa (¡la casa hauria de caure y no 'l lloguer!) y no sé que se 'm lamenta del pá, de la bugadera etc., que m' arriba á enternir tant que si en aquells moments tingués FONDOS li pagaria per avansat.

Després mon sentimentalisme passa, (¡tot passa en aquest mon!) y sols me recordo que l' haig de pagar fins al cap del mes qu' es quan per forza li tinch de quedar á á deure.

*
* *

La oficina está deserta, las taulas desembarassadas, los coixins dels sillons inflats y tous; sembla que 'm cridin: «seu y no fassas res». M'hi deixo anar ab llanguiment; faig uns quants badalls qu' encara 'm quedan de quan m' he llevat; estiro 'ls brassos, m' axiribeixo y ja estich amanit... per arreconar sota la taula qualsevol feyna que 's presenti.

Despres 'm reacciono, y ab los colzes sobre 'l pupitre, lo cap entre las mans, cavilo, cavilo y al últim trech un cigarro de la butxaca, l' encench y emboyro en fumera pensaments tan negres que semblan que ja m' ixen del cap vestits de dol.

*
* *

Los demás empleyats ja están cadascú al seu lloch. Comensa á venir gent á preguntarme cosas que no sé. Molts cops faig com si estés molt preocupat ab lo qu' escrich y 'ls responch, sense alsar los ulls, lo primer que se m' acut ó 'ls despatxo atrassantlos á qualsevol oficina.

L' oficial m' envia documents per copiar ó minutas per extendre y la meva inteligencia s' va ensopint insensiblement usant sempre las mateixas fórmulas de rutina, y 'ls mateixos giros en tots los escrits per diferents que sian los assumtos.

Devegades copio comunicacions que may sé quants son los que parlan: «Un excelentíssim diu ab tal fetxa, á un altre excelentíssim LO QUE SIGUE: aqueix ho traslada á un Ilustríssim *para los efectos consiguientes*; passa per las mans d' unas quantas senyorías que ho endressan tot seguit al NEGOCIADO, y jo 'm penso que algun cop lo primer Excelentíssim ja deu fer una temporada que no governa quan la veu del últim usfa arriba á la oficina.

*
* *

L' hora d' exir may l' he sentida assentat devant la taula: la d' entrar encara menos; no m' agrada: 'm semblaria qu' anés á toth d' esquella. Al dematí escolto las horas desde 'l llit estan, y si las escolto no las conto. Las quatre de la tarde no recordo haberlas sentidas may: qui sab ahont paro quan cauhen.

L' exemple 'm ve dels superiors: l' oficial no treballa gayre: jo menos; vull guardar las distancias; no tinch de donar exemple: á n' ell li pertoca la dreta. Si vol treballar no necessita dels meus concells; ara, per no fer res ja sab que te un company leal.

Quant me diu «BASTA CANTAREL NO ESCRIBA V. MAS! jo ja fa bona estona que tinch á secar lo qu' escribia á dins del *pupitre*.

Si algú 'm ve á preguntar per tal ó qual expedient, com l' oficial sol exir molt sovint á fumar cigarrets, jo que no vull saber may de que 'm parlan sempre 'ls hi responch: «SIGUE SU CURSO. Y probablement lo curs que segueix es anar de sobre la taula á sota y 'ls dissaptes á l' armari.

Perque ab cinch mil rals l' any un home que s' estimi no pot dir sino mentidas: si 'ns las paguessin, prou entre l' oficial y jo ascendiriam als trenta mil.

Fortuna que 'm refio una miqueta del taco, y encara entre 'l sou y 'l billar m' ho trampejo tant just que no mes guanyo per fer deutes.

*
* *

Son las onze de la nit y cansat de passejar carrers ne-
guitejantme ab los pensaments que 'm solen venir quan
se m' acaban los quartos, de sobte tinch una *corassonada*
y me 'n baixo als onse billars.

Van á comensar lo trentahu, m' hi acosto, pego cop de
ma al billar, me donan lo 4 de tarota y despres me vé lo
setze de bola. Surten los que'm van devant y res. Combi-
nacions de munyeca, las bolas per qui 'n enllá, y'ls palos
tiessos com centinellas. Pego mirada d'arquitecto; m'
ajupo, apunto y pam! Las bolas s' escampan per fer la
seva obligació, cauhen quatre palos desseguida y 'l mingo
baixant pausadament me tomba 'l rey, y dring dring om-
plen lo panyo vert una estesa de quinse pessetas que des-
seguida 'm venen balderas á la butxada de l' armilla. 'M
tiro 'l barret sobre 'ls ulls, giro esquena deixant á tothom
embadalit, y sense saludar á ningú m' en vaig escalas
amunt, surto á la Plassa Real, me dirigeixo al café Nou y
en lo salonet oriental me regalo ab un sopar d' ostras,
perlas, esparrechs, aucellets y flam; es dir que hi estavan
representats los quatre elements, com deyan los clássichs:
l' aigua, la terra, 'l vent y 'l foch y, com á fill del sigle hi
afegeixo després lo vapor baix lo pseudonim d' unas
cuantas copetas de *Málaga seco*. Y 'm trovo felis, pero
ab una felicitat melancólica, sentimental; y 'ls meus ulls
s' entretenen mirant pel sostre y segueixen las combina-
cions geométricas del decorat. La imaginació vaga sense
objecte que la fixi: de prompte al baixar la vista, reparo
ab los candelabros de la paret dels quins, penja una mata
de pel vermellenca; una sucseció d' ideas crehua pe'l en-
teniment, y la darrerera 'm porta lo recort de la Modesta.
¡Pobra Modesta!

Tots los cors guardan una tristesa que may mes s'obli-
da: jo entre tantas que 'm fan infelis no mes tinch aquesta
que m' agradi recordar.

Pobra Modesta! Si m' estimava! y de mi qu' en diré? de massa mirarnos y plaurens ne va venir un ençegament.

Lo nostre amor fou produhit per mistich contagi: va esser una cosa poética semblant al perfum y al color que s' ajuntan per formar una rosa.

Son pare que may ha entés res d' aquestas vaporosas armonías, me va posar quatre duros á la ma y 'm va dir: Tingui; no cal que torni, ja l' instruirán las monjas...

Al cap d' alguns mesos ella prenia 'l grau casantse ab un comerciant rich, guapo y bon mosso, qu' es lo que 'm sab mes greu, perque ab aqueixa *trinca* es difícil qu' una dona 's recordi may del barbamech que la va fer sospirar ab poesia...

Quan los meus ulls hajan agotat sas llágrimas, llavors, á la oficina m' entretindré á escriure la historia d' aqueixos amors y faré plorar á totas las donas: á las joves per simpatía y planyensa; á las de mitja edat per racansa, y á las vellas, pobretas, perque aviat hi son á fer lo patrell.

Avuy, encara que jove, no 'm puch enamorar perque no tinch temps, ó perqué la estética del cor ha cambiat d' ideal.

¡Pobra Modesta! li van torcer la voluntat, y á mi 'm van desviar del camí de l' amor y de la ditxa.

Y contemplant la cabellera d' aquest candelero, (que per aixó no s' assembla gens á la seva) m' he anat encaparrant, y 'l sopar comensat ab tant placenter humor, l' acabo ab una tristesa que casibé 'm fa saltar las llágrimas dels ulls.

Y sense pendre café m' also y me 'n vaig sol, capficat allí dalt al meu cuarto de solter.

Al entrar al pis, una ventada que 'm devia esperar darrera la porta m' apaga 'l misto.

M' adelanto en mig de la fosca ab los brassos tirats endevant com un magnetisador á fi d' estalviar-me alguna camallada.

La quietut pareix que fassi mes espessa la fosquetat.

De tant en tant sento 'l respirar de la Sra. Lluïsa.

Sembla que toqui 'l butzem.

Quin somit mes neguitós que deu tindre; potser somia que no la pagaré may y rondina. ¡Qui sab! de mes verdas se 'n maduran.

Pobre mártir, tú pateixes com á dispesera; Deu te 'n guart de trovarte al meu lloch y sofrir com á dispeser.

Y anant á las palpentas, logro entrar al meu cuarto després d' haver desarrambat ab los peus alguna cadira.

Encench llum y sense tenir que apartar cap cortina me n' entro á l' arcoba y trovo 'l catre; aqueix trasto angulós, sech com un esqueleto, que ha donat nom al vert més antipátich; que podria ser l' emblema del egoisme, si ja no ho fos de la soletat y del infortuni; aquí s' está aixarrancat com un volatiner que fa las forsas, igual, paralelo, sense un signo que indiqui hont te de descansar la inteligencia, ni lo lloch més humil pera posarhi 'ls peus.

Jo 'm recordo que quan era petitet sempre volia dormir al capsal, lo meu germá també. La mare per aclarirho posava un coixí á cada banda, jo y mon germá 'ns miravam sense sapiguer lo que 'ns passava, y 'ns ficavam al llit ab un dupte que no podiam resoldre.

Avuy després de vintidos anys, me torna á venir lo mateix dupte. Busco la capsalera que may hi ha sigut: aixafó d' un cop de puny 'l coixí, pego brinco, 'm fico al llit, tombo 'l candelero y tot acotxantme murmuro: ¡Ay Modesta!

Y refiat qu' en sómnis tornarà aquell bon temps de la felicitat m' adormo ab un mig-riure als llabis que creix fins que s' hi complica un badall y torna á mimvar y á cloures ab una rialleta.

Y espero; es á dir, dormo. La nit ab sas tenebras sembla que penetri dins de mon esser; l' enteniment se paralisa, 'ls sentits s' ensopeixen, no 'm conech ni sé qui so; ignoro ahont m' he ficat que no 'm veig ni 'm sento ni 'm passo ansia y resto perdut sense que jo sápigas res de mí, pero tant fresch, com si no m' hagués vist en tota la vida.

Lo temps qu'estich en semblant estat no 'u sé, y lo que succeheix en aquest quarto hont hi ha un home demunt d'un catre, ni jo, ni la historia, ni ningú ho podrà esbrinar may.

Recordo que la son m'entorpeix; lo demés me queda confús y sombrejat d'igual manera que si al acabar d'extendre un ofici hi passés lo colse per sobre.

Haig de suposar que s'opera en mí una transformació súbita, perquè de repente cobro 'l coneixement y 'm trovo ab lo més llastimós desconsol.

¡M'han deixat cessant!

No sé qui m'ha dut la noticia, pero n'estich enterat de temps y la meua aflicció es tanta que 'l cos no la pot resistir y 'm desperto.

Una llenca de sol com un riell d'or penetra per l'esclatxa del pòrticó y extenentse per terra sembla que 's fongui demunt de las rajolas.

Encare hi ha felicitat murmuro plorant. Deu te ve á veure quan los homens t'abandonan. 'M deixondo, y 'l susto per aixó 'm dura.

Tots los pobres som supersticiosos: sempre somien riquesas que 'ns entretenen ab panyos calents, y si may se conseguixen, al ménos ne gosem los rédits de la il·lusió.

Pero ningú ensiborna l'enteniment ab quimeras ni s'encaparra ab falsas imaginacions per quan será més pobre.

Jo havia de ser l'unich que quebrantés la lley comuna: y aixó ja no es ser pobre: es tenir arrendada la miseria de nit y de dia.

*
* *

Encare no eran las deu que ja muntava las escalas de la oficina: 'ls mals auguris solen resultar certs. Nicolás qué es verdad? crido al porter. Y tan me diu ell: la Gaceta porta 'l decret. La cessantía? li dich semblant impos-

sible que 'm matessin ab tan luxo. Ca home, que 'ns des-
contan lo 25 per cent. Respiro.

Trech desseguida 'ls meus comptes y m' hi conformo:
jo badallaré un xich més: pero alguns ne gemeguerán; y
per celebrar ma reposició dedico 'l dia á no fer res per
veure si 'm faig guanyar la voluntat dels de Madrid y m'
envían un ascens.

EMILI VILANOVA.

À L' ART MUSICAL

Poesía llegida en lo concert del Teatro Principal celebrat en honor d'Esmeraldina
Cervantes.

L OHÉMLO dia y nit! Lo bell arcángel
de la tendra pietat
va regalarlo al home, condolentse
de veure 'l Paradís per ell tancat.

Es la corrent que igual besa las fondas
arrels del arbre altiu,
que la tija graciosa y vincladissa
de la flor sedejant en cor d' estiu.

Es la llum celestial que aixís colora
los marbres artisats
dels palaus de la ditxa y la riquesa,
que las mansions dels tristos malaurats.

Magnífica la gloria y divinisa
la expressió del dolor
fent germinar á doll noble entussiasme
dels blochs de gel al pol calcinador.

Essencia de mon cor, sens tu ¿qué fóra
la vida terrenal?
Negra presó de sérs desesperantse
retuts per infortuni sepulcral.

Dèu, més clement que just ab lo llinatge
del primer pecador,
deixá als hostes gentils de las vernedas
la veu per' endolsir nostre dolor.

Rosada en la infantesa, pluja dolsa
en gaya joventut,
benehida serás una y mil voltas
com será benehida la Virtut.

Benehida has de ser per la ignocencia
del bonich infantó,
per la mare pietosa y per la tendra
donzella amanyagada en sa ilusió.

Los cors arréu conmous prestantne vida
á mots d' amor y fe
que, sense tu, l' oblit se n' enduría
com se 'n porta l' hivern al maig riolé.

Benehida en los llabis de tot poble
recordant ab anhel
las virtuts dels majors y alsantse á batre
del funest invasor lo jou cruél.

Recorran tos accents, ahir tendríssims
y avuy á mort clamants,
la sitiada ciutat y 'l camp de guerra
hont se rebát la forsa dels tirans.

Units los fills de Patria en desventura,
com en lo goig units,
á tos acorts llur pensament vibreja
y primer serán morts que no envilit.

Més benehida encara al esbargirne
santa consolació
dins cimbrejadas naus de sagrats temples
hont se venera 'l Dèu de Redempció.

Ple n' es de gent l' estatje del Dèu-Mártir,
y 'ls cántichs acordats
regeneran l' esprit y amunt se troban
los fidels de Jesús agermanats.

Los sérs perduts retornan á la vida
en comunions ideals,
aclari'ts per la llum tan primorosa
que derraman els gòtichs finestrals.

Guaytéu! Lo plor amarch de pare y mare
en plor se converteix
d'esperansa més suau y falaguera
que la terra xamosa quan floreix.

Contempléu extasiarse en amor célich
las conturbadas gents,
al aspirar las ratxas saturadas
d'encens y d'armonías somrisents.

Lo temple 's va agrandint, fins que sos límits
pérdense en suau desmay...
Llavoras cels y terra se confonen
com allunyada mar dintre l'espai.

Y 'l Fill del Eternal llavors recorda
sa fecunda Passió,
y ressona en los cels més armonía
y palpita de goig la Creació.

¡Oh Art del cor meu, oh Música adorada,
no t' allunyis de mi!
Si ets cada jorn més noble y festejada,
més prop de ma fillada 't vull tení'.

Síam constant com los recorts puríssims
qu' ab tu miro enllassats:
com en fruyter airós los poms dolcíssims
en penjarellas d' or serán tornats.

Tu allunyarás las horas malauradas
de cansanci oprobíós;
per tu será ma llar niu de cantadas,
per tu será ma casa un ram de flors.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

MESTRE JAN

Lema: Es marxant de joyas ricas.

A mon amich En Angel Guimerà.

JA lo sol se 'n vá á la posta,
ja la fira s' ha acabat,
ja s' aplegan las paradas
de la plassa del mercat.

Un marxant de ricas joyas
sa parada vá aplegant,
mentres sas joyas endressa
cansons dolsas vá cantant.

Atansantse á sa parada
li pregunta l' hostalé':
Mestre Jan, ¿que tal la fira?

—Be, molt be.

Mentres lo marxant ab calma
vá lligant l' últim farcell,
á la plassa arriba l' Comte,
lo senyor del rich castell.

Nombrós séquit dú de patjes
ab uns trajos brodats d' or;
las fadrinetas del poble
prou se 'ls miran ab amor.

Lo Comte al marxant s' atansa
y li diu molt falagué,

—¿Cóm ha anat, marxant, la fira?

—Be, molt be.

—He vist en vostra parada
una joya que molt val.

—Un collaret d' esmeragdas
ab una creu de coral?

Una daga cisellada?

¿Una cadeneta d' or?

—Es la joya una donzella
que val més qu' un gran tresor..

Jo l' he vista en la parada
y robat lo cor me té.

—¿Es ma filla?—Vostra filla.

—Be, molt be.

Pera comprar-me eixa joya
los diners molt poch ne son,
no hi ha or en vostras arcas
ni prou tresors en lo mon.

—¿Cóm, donchs, podria adquirir-la?

—Si ella per vos sent amor,
quedará saldat lo compte
benchintvos lo rector.—

Lo Comte 's mossega 'ls llavis
y anantse 'n li diu ab fé:

¿Doncas ha anat be la fira?

—Be, molt be.

Mestre Jan mentres sopava
á n' al Comte ha vist entrar,
qu' ha parlat ab l' hostalera
fent una bossa dringar.

Una clau ella li dona
de la porta del hostal;
martxa 'l Comte desseguida;
la hostalera puja á dalt.

Mestre Jan quelcom sospita,
prén un llum, y sens dir ré'
pujant l' escala mormola

—Be, molt be.

A la cambra de sa filla
recelós entra 'l marxant:
al esser dins de la cambra
tanca la porta al instant,

No 't espantis, filla meva,
es ton pare 'l qu' are ha entrat,

ha arribat fá poch un hoste
y ma cambra li han donat.

Dorm, que jo vull passar comptes
y aquí la nit passaré.

—¿Qué no ha anat prou be la fira?

—Be, molt be.

—¿Per qué pera passar comptes
haveu apagat lo llum?

—Perqué 'm plau molt més la fosca
y 'l ferho així es ma costum.

Ab lo cap demunt la taula
aprés veuré de dormí:
dorm, que demá, filla meva,
nos llevarém dematí.

Lo marxant pensa y rumía
y mormola... no sé que...

—¿Com vos surten, pare, 'ls comptes?

—Be, molt be.

Al punt que las dotze tocan
se sent trucá ab precaució:

—Obra Pepa—diu qui truca—
obra que ton pare só.—

Lo marxant obra la porta
y entra 'l Comte sens recel,
lo marxant la porta tanca
veyent complert son anhel.

—Comte vil, lo marxant crida,
com la joya no 'us vendré,
heu vingut pera robármela...

¡Bé, molt bé!

—Mestre Jan ¡oh! perdoneume,
per lo més sant vos ho prech,
un crim anava á cométrer,
ja ma infamia roconech.

—¡Me voliau robar l' honra!

—Perdoneume.—¡Ira de Deu!

ó aquí os cuso á punyaladas
ó esposa vostra la feu

—Soch un malvat, perdoneume.

—Que vos perdoni, ¿per que
heu esgarrat la jugada?

¡Bé, molt bé!

S' es deixondida la noya
tal cridoria al escoltar.

—Molt m' agrada vostra filla
pero no m' hi puch casar.

—¿No podeu casá 'us ab ella?

—Aquet es mon gran flagell.

—¿Y qué de ferho vos priva?

—Tinch ma esposa en lo castell.

—De la vilesa intentada
jo la paga 'us donaré.

—Perdonéume.—¿Qu' hos perdoni?

¡Bé, molt bé!

Entre l' honor y la vida
l' honor es lo que val més,
es prehuat morir ab honra,
viurer sens ella, vil es.

L' honra voliau robarme
y vos he sorprés confós,
donchs jo 'us robaré la vida
essent més humá que vos.

—Per Deu, marxant, perdonéume.

—¿Que perdoni al esparyé
que 'm voltava la coloma?

¡Bé, molt bé!

¡Ah del hostal! firataires,
traginers y matelots,
veniu prest á ma presencia,
veniu prompte, veniu tots.—

Lo marxant obra la porta,
tothom acut á sas veus,
y al marxant y al Comte veuhen
agenollat á sos peus.

En va lo Comte li prega
que á sa boca posi fré;
Mestre Jan febrós mormola:

¡Bé, molt bé!

—Aquest vil, lo senyor Comte,
que á mos peus mira tothom,
venia á robarm' la filla,
venia á tacar mon nom.

Per satisfer sos desitjos
prengué mon honor per blanch,

y jo més que taca negra
una taca hi vull de sanch.—

Li doná una punyalada
y lo Comte mort caigué:
lo marxant mirantse 'l deya:
—¡Bé, molt bé!—

Hi acut lo batlle del poble
de lo que passa enterat,
tots los que al hostal se troban
justifican la vritat.

Mestre Jan lo fet li esplica
ab to trist que á tots con mou,
y lo batlle li contesta:
—Podeu martxar; lliure sou.—

Lo marxant entra á sa vila,
y li diuhen pe 'l carré:
—¿Cóm ha anat, marxant, la fira?
—¡Bé, molt bé!—

Lo marxant puja á sa cambra
tancant porta y finestrals:
—Au, conciencia, passém comptes
que no sé si estém cabals.

M' has dictat la mort d' un home
pera salvar mon honor;
d'égasme, conciencia meva,
si sa mort te causa horror.

.....
Molt tranquil mon cor batega,
y mon cap está seré:
¿he fet bé, conciencia meva?

—Bé, molt bé!

MANEL RIBOT Y SERRA.

LA PESQUERA

DEU te guard, ma dolça amiga.
—Dèu te guard, bon mariner.
—¿Vols vindre ab mí á la pesquera?
—¡Aném, aném!

Ja lo sol despunta alegre
vers l' Orient;
los oratges se bellugan
inquièts
y la llanxa, que 'ns espera,
balandreja,
balandreja mollament.

Per' que 'l sol no te molesti
y no sentis malestar,
la barqueta avuy estrena
un toldo blanch.

¡Apa, noys! los rems á l' aygua;
boguéu fort;
feula anar com una fletxa
sense por,
que la mar está encalmada,
no fa onadas
y governo jo 'l timó.

¡Mira quina estela deixa
la barqueta sobre 'l mar!
No talla l' aygua; hi relisca
escumejant.

¡Sieu, noys! y feu parada
ara aquí;

la pesquera hi será bona
per lluhirns?
¿Vols esqué, la meva aymía?
—Be 'n voldria,
com voldria un volantí.

—Posada vora de l' orla
tens per mirall tot lo mar,
la nau per bres y per fitas
los cels y espays.

Volentins pujan y baixan
gentilment
y portan cada vegada
nous peixets:
si l' esqué 's menjan á voltas,
cada volta
be se 'n pescan un, dos, tres.

¿Te cansas, ma dolça amiga?
¿Te fadiga lo pescar?
Recolsa 'l front en ma espatlla
y marxém ja.

L' hora es alta y lo sol crema;
japa, noys!
Rems al mar; boguéu ab forsa
cap al port,
no fos cas que ab las onadas
marejada
retornés la meva amor.

Ja la quilla talladora
ab la sorra ha xirricat,
Obra 'ls ulls y salta en terra;
dónam la má.

Bona ha sigut la pesquera,
¡valgans Deu!
n' hem pescat, petits y grossos,
mes de cent.
Ab bon temps y un' altre dia
quan teu sia,
pescadora, hi tornarém.

JOSEPH M. VALLS Y VICENS.

BIBLIOGRAFÍA

EL ARCHIVO MUNICIPAL DE VICH.—SU HISTORIA, SU CONTENIDO Y SU RESTAURACION. MEMORIA, PER D. JOSEPH SERRA CAMPDELACREU.—VICH: ANGLADA Y PUJALS, 1879: 1 T. 4.ta m. de XVI 216 ps.—PREU: 20 RS.

PENRADERIDA ha quedada LA RENAIXENSA per ma culpa, en la secció de bibliografia de historia y antigüetats; l'estiu, que no deixa pensar en cosas tan serias, y mas ocupacions, han sigut sols la causa de no cumplir ab lo deber grat de donar coneixement detingut de trevalls tan notables com los que han sortit en eixos derrers temps de las reputadas plomas d' En Serra y Campdelacreu, d' En Celestí Pujol y Camps, d' En Emili Grahit y d' En Enrich Girbal; mes com la esmena seguirá á la confessió de la culpa, lo perdó dels lectors de LA RENAIXENSA y dels amichs, los autors citats, crech que no se 'm farà guar.

¿Qué vos ne diré del Arxiu de la Ciutat de Vich, si haveu llegit lo llibre d' En Serra y Campdelacreu? Res de nou? Donchs esteu molt equivocats. Parlant d' arxius es de lo mes cert alló de que s' ha de considerar sempre *lo que 's veu y lo que no 's veu*. Lo que 's veu ho ha contat En Serra; lo que no 's veu, jo no podria dirho, per lo llarch en tots los números de un any de LA RENAIXENSA, quant menys donchs, en un sol número, y encara en un raconet del mateix.

Més os diré, que lo que 's veu son los 2,300 volums y las pilas de pergamins que omplian avans la sala del arxiu y que avuy ben ordenats y classificats y tancats en bons armaris, ó colocats en prestatjes, semblan que may hagin ocupat altre lloch.

Aquest período del enfament del arxiu, será sempre, per los que tingan tan sols una idea de las dificultats y pesat treball que representa, si nó lo més aplaudit, lo que s' aplaudirá sempre en primer lloch. Avuy no hi ha índices pera la investigació, mes hi ha ordre, y la paciència del investigador pot suplir lo que la manca de temps no ha deixat fer á En Serra y Campdelacreu, pero avans, avans era alló lo caos, lo caos sense 'l primer raig de llum.

Quanta siga la riquesa del arxiu municipal de Vich, l' autor de la memoria ho ha explicat ab amor y deteniment.

No recordo qui ha censurat lo treball de nostre amich per la puerilitat d' aquesta part de sa Memoria, mes sigui qui 's vulga, será de segur un d' aqueixos esperits forts que no havent tingut may que lluytar ab las asperesas de la realitat, diuhen, sostenen y creuhen que tot se fa ab un *fiat*. Aquestos comensan per no saber que per molta gent encar l' Arxiu es lo quarto de la desferra, que tot son paperots y que per aquesta gent lo millor seria véndreho tot á un inglés que 'n donaria unas quantas monedas de cinch duros; y si no fos porque han caygut en bonas mans, jo vos diria en proba de que res no invento, qu' en aquest any de 1879 un amich meu molt car ha comprat á tal classe de gent dos arcas plenas de pergamins, dels quals en son dia alguna cosa 'n dirém als lectors de LA RENAI-XENSA.

Y no es aixó tot; los Arxius tenen encara un' altra classe d' enemics que no son menys temibles, y son los que may los creuhen prou ben tancats. Per aytals que'ls corchs se mengin pergamins y códices está bé, que las humitats los borrar res hi fa, pero que un hom de nostre temps vulgui estudiarlos, aixó es un crim. Y no parlo dels que com jo 's creu ó 's vol fer creure que com aquells monstros de la faula que s' alimentavan de carn ó sang humana, volen viure de rosegar nostres antepassats, y qu' estém més disposats á contar sas malvestats que no sas proesas y bondats: fins quan l' investigador se diu Caresmar se 'l fa tornar étich, si per especialíssima recomenació se li obran las portas del arxiu.

Ah! quantas y quantas vegadas, al passar per lo carrer dels Comtes de Barcelona, al sortir del ben ordenat y net arxiu de la Corona d' Aragó, obert á tothom per la lliberalitat y amor á la ciencia de son arxiver En Manel de Bofarull, he mirat aquells grans finestrals gòtics plens de trenyinas y de porquerías de la Catedral de Barcelona! ¡Quántas vegadas m' he demanat si es veritat que l' únich camí per poder entrarhi era pendre resoltament per lo d' En Ruiz Zorrilla! Casi estich convensut de que no n' hi ha d' altre, en vista de lo poch que ha aprofitat la primera amonestació!

Donchs no ho dubtin, En Serra y Campdelacreu, ha tingut que lluytar contra los uns y 'ls altres dels dits enemics dels arxius, y pera vence'ls se necesita de tota la paciència, y energía de carácter

de que 'ns té donat l' autor del llibre que analisém tan gran exemple.

Sols per aquest resultat definitiu y victoriós, En Serra y Campdelacreu s' ha guanyat un lloch eminent entre l' aplech d' ilustracions contemporáneas de la Ciutat de Vich, y nosaltres n' estém tan consents que 'n volem fer profecía, y pronostiquem que de cada dia será major la reputació d' aquest jove estudiós y amant de las glorias de sa patria y que Vich li deurá un títol de gloria que no eclipsarán los més esplendents d' En Balmes y d' En Verdaguer.

No sabem si estem trascordats, ço es, si es un fet ó un remor, lo nombrament d' En Serra y Campdelacreu com arxiver del dit Arxiu, mes clar está que altre arxiver millor nó hi pot haber, puig sobre haber fet las probas, reuneix altres qualitats indispensables al arxiver y que sols se coneixen en la práctica del ofici. Aquestas son l' amabilitat, la deferencia y lo desitj de ajudar als investigadors en sa feyna.

Parlo per experiencia propia. Jo no conexia á dit senyor, mes nostras comunas aficions nos van fer tan amichs com si haguessim anat á estudi junts. Donchs sense presentació ni recomanació vaig entrar en l' arxiu, y ajudat de dit senyor vaig treballar de lo bo y millor, espigant en tan rich camp de l' historia catalana, que millor semblava que segués que no que recullís lo qu' altres havian deixat; tan rica fou la cullita.

Donchs aquesta part tampoch es de las que no 's veu en la *Memo-ria* d' En Serra y Campdelacreu.

Las 216 planas de son llibre plenas están d' utilíssimas novas que aprofitarán de segú als que 's dediquin als estudis històrichs. Altres, com l' historia del Arxiu, molt ben posadas no sols pera convencer als de Vich que han fet una bona obra ordenant son arxiu, sino per despertar del pesat so en que dormen ciutats de tanta ó més importancia que la de Vich, y que tenen sos arxius en un estat vergonyós per ells, y per la cultura catalana.

Y per últim hi ha un aplech de documents molt ben copiats y trasladats los llatins al castellá, bastants per fer coneixer que l' arxiu de Vich, no es l' arxiu d' un poble, sino d' un ser, d' una entitat que ha influït en lo modo d' esser de la nació catalana.

Nostras felicitacions més entusiasmadas, donchs, al municipi de Vich per l' apoyo donat á En Serra y Campdelacreu y á aquest lo més coral abrá per haber portat á cap sa obra.

Barcelona 11 d' Octubre de 1879.

S. SANPERE Y MIQUEL.

NOVAS

Ha arribat á Barcelona l' Excm. Sr. D. Antoni Cánovas del Castillo. Sia benvingut á nostra ciutat sempre hospitalaria, pero recordém á nostres companys de idees que quan aquest home públich era cap del govern fou quan mes perseguit se vegé 'l catalanisme.

Lo próxim diumenje dia 19 lo Centro catalanista de Sabadell celebrará una vetllada literaria en lo Teatro Principal d' aquella ciutat, en la que hi pendrán part diferents poetas catalans. La orquesta dirigida per lo Sr. Forés amenisarà los intermedis.

Lo propi Centre se prepara pera la immediata celebració d' un certámen literari.

Lo Sr. Teixeira Bastos, distingit escriptor portugués que segueix abafany lo nostre renaixement literari, inserta en lo «Commercio de Portugal» un article bibliografich del tomo de poesias de D. Francesch Ubach y Vinyeta fa poch publicat ab lo titol de *Expansions*.

Los reputats pintors escenógrafos Srs. Urgellés y Moragas han terminat los figurins per los personatjes de la tragedia catalana *Joan Blancas* que ha d' estrenarse en lo Teatro Catalá y 'l boceto d' una decoració representant lo *castellet* de Perpinyá que no duptem produhirá un magnífich efecte.

Ha tingut lloch á Lleyda la repartició de premis del certámen obert per la societat «Lo tranquil taller.» En ell ha obtingut un accésit una poesia catalana titulada *Lo Templari de Gardeny* de don Joseph Pleyan de Porta. Tots los demés premis sigueren per travalls escrits en castellá.

En la botiga d' objectes d' art que lo Sr. Parés té establerta en lo carrer de Petritxol, havem vist un boceto d' argila representant una escena de la tragedia *Gala Placidia*.

Diumenje se estrenaren duas obras dramáticas catalanas: una

pessa titulada *Centinella alerta*, y un drama en 3 actes *Poder de Deu*. La primera s' estrená en la Societat Murillo, y la segona en una Reunió Familiar. Lo drama es original de D. Pere Reig. Las duas obras foren interpretadas per aficionats.

En lo Teatro Espanyol s' está ensajant un drama bilingüe de gran espectacle titolat *La Guerra d' Africa* original dels Srs. Serrat y Clarassó.

Ha comensat á imprimirse lo Calendari del *Art del Pagés*, en lo quin á mes dels travalls referents á agricultura que cada any s' hi publican s' insertarán travalls literaris firmats per reputats escriptors de nostre renaixement. En lo «Calendari del Pagés» que publica l' Institut agrícola de Sant Isidro hi colaborarán també ab travalls literaris alguns de nostres mes reputats poetes.

Un y altre almanach veurán molt aviat la llum pública.

En la *Revista de Gerona* hi hem vist publicats últimament dos travalls sobre geologia firmats per los Srs. Texidor y Chia y quals títols son «Notas geológicas tomadas de la provincia de Gerona» y «Apuntes geológicos sobre los terrenos terciario, medio y superior del bajo Ampurdan.» Molt nos complau la publicació de semblants estudis per quant aixís se presta un veritable tribut á la ciencia y al país.

Havem rebut lo seté fascicle del any segon de la revista portuguesa «Museu ilustrado» en lo quin figuran las firmas dels mes reputats escriptors d' aquell país. Publica una magnífica reproducció del quadro de Kaulbach y grabat de Mandeí *Margarida*.

Felicitem de cor als ilustrats director y editor de la mentada revista per lo molt be que fan á las bellas arts reproduhint d' una manera magistral los quadros dels mes celebrats artistes.

Nostre colaborador D. Francisco Gras está encarregat de la secció bibliográfica del diari de Madrid *La Mañana*. Supliquém als autors d' obras catalanas que li envihin un exemplar pera que puga ocuparsen extensament, á son domicili en aquesta ciutat, Hospital, 91, 3.

D. Joseph Carulla ha traduhit al castellá las obras dramáticas de D. Frederich Soler: *L' angel de la guarda*, *Lo Rector de Vallfogona* y *Café y Copa*.

Las poesías casteilanas de nostre paísá D. Joan Tomás y Salvany han obtingut gran éxit en Portugal essent traduhidas molts d' ellas per los poetes Ribeiro, Cordeyro y Castillo.

Próximament s' estrenará en lo teatre Principal de Sabadell un drama de D. Manel Ribot y Serra titulat *Lo Vectigal de la carn*.

S' ha posat en ensaig en lo teatre Romea un drama en catalá en tres actes de D. Joaquim Riera y Bertran.

L' article de D. Emili Vilanova y la poesia de D. Manel Ribot y Serra que publiqué en aquest número foren premiats en lo certámen del Colegi Mercantil d' enguany.

Está molt avansada la impressió del tomo *Las Damas d' Aragó* de D. Salvador Sanpere y Miquel, corresponent al tercer trimestre de LA RENAISENSA. Pera 'l' quart s' ha comensat l' impressió del *Comte de Foix* y de *Raig de Lluna* de D. Víctor Balaguer que veurà la llum immediatament á l' obra del Sr. Sanpere. En una vetllada de literats á Madrid lo Sr. Balaguer llegí la traducció del *Comte de Foix* que fou molt celebrada. En aquesta reunió hi assistiren los Srs. Nuñez de Arce, Echegaray, Aguilera, García Gutierrez, Campoamor, Barbieri, Tubino y altres.

Continua apareixent ab tota regularitat la *Revista Contemporánea* que publiquen á Madrid los Srs. Perojo baix la direcció de D. Francisco de A. Pacheco. En l' últim número s' hi llegeixen articles dels Srs. Pacheco, Nanot-Renart, A. de Fontpertuis y altres.

Fa mes de tres anys que s' está imprimint á Valencia lo volum que ha de contenir la ressenya de la commemoració centenaria de la mort del rey D. Jaume y las composicions premiadas en lo solemníssim acte que tingué lloch ab aquest objecte. *Las Provincias* que 's plany de aquest inconcebible retrás, diu que 'l treball tipogràfic está fet en gran part; y pregunta al actual arcalde de Valencia si donará ab la próxima publicació del volum una satisfacció als amants de las glorias valencianas.

La *Associació catalanista d' excursions científicas*, ha comensat ja las conferencias que anirà donant durant lo actual any acadèmic haventse fet ja inscriure en la llista dels conferencians alguns de nostres mes reputats escriptors.

L' *Associació d' excursions catalana* seguirá també las conferencias que inaugurarà en l' any anterior ab tan bon éxit.

Se troba en nostra ciutat lo distingit catalanista y redactor de *La Aureneta* de Buenos-Aires Sr. Alfonso. Sabem que es portador dels diplomas de socis honoraris del Club catalá de aquella ciutat otorgats á varis escriptors y poetes catalans.

S' ha publicat la segona entrega de la segona série del *Album pintoresch monumental de Catalunya*, que ab tanta acceptació vé publicant la *Associació catalanista d' excursions científicas*, y conté á més del plech corresponent de la monografia de la Catedral de Barcelona, duas láminas representant l' una la vista de conjunt de la part superior de la meteixa Catedral ab sos típics campanars, y l' altre los claustres de la Catedral de Tarragona.

Hem vist ab gust la acertada restauració que ha fet fer lo Sr. Marqués de Solferino en lo típic palau de Centellas de aquesta Ciutat; y desitjariam que aqueix zel en pro de la conservació dels monuments de sa noble casa, lo fes extensiu lo Sr. Marqués al castell de Centellas, que segons relació de personas que últimament l' han visitat, está en un complet abandono, essent aixó tant mes de lamentar quan aquella fortalesa conserva encara, á més de molta part de sa construcció, alguns objectes com un retaule, un rich banch, etcétera, dignes de ser guardats.

Dintre de poch se publicarà la excelent monografia sobre la antigua Empurias de D. Joaquim Botet y Sisó que fou premiada últimament per la Academia de la Historia.

Lo meteix senyor està acabant de treballar altre monografia sobre antigues sepulturas cristianas.

Pel conegut restaurador y pintor D. Alexandre Planella ha sigut portada á felis terme la restauració del retaule de S. Martí y San Martiriá bisbes, fins ara existent en lo claustre de la catedral de Barcelona. Era tal l'estat deplorable d'aquelles taulas pintadas á l'encaustich á últims del segle xiv, que moltissims punts habian ja saltat, altres tenian los colors casi pulverisats y en moltes parts los tons se trovavan obscurits y perduts deixant sens aparenencia lo miniaturat del finíssim dibuix dels ropatjes y altres accessoris. Tot ha sigut portat á llum pel citat restaurador y si bé es de doldrer que lo secret de la pintura á l'encaustich y sens bernís siga en molta part perdut, sempre tindrán notable realtats aquestas obras mentres se procure conservar sa frescura y puresa de perfils. Dit retaule ha sigut colocat en una de las capellas de la nau lateral esquerra del temple ahont faltan en bona part las llums pera apreciarlo y tapa casi complertament la vidriera que té detrás. Aplaudim l'esmentat prè per sa conservació, mes aquesta seria tal vegada millor y mes aprofitada pera son estudi si fossen colocats com en exposició permanent en las espayosas y claras salas del Capitol.

Ha comensat á publicarse en Badalona un setmanari catalá ab lo titol de *L' esparvé*.

La vetlla del 7 del present mes s'estrená en lo teatre Romea la comedia en tres actes y en vers dels Srs. Soler y Molas, *La ma del inglés*. Aquesta obra que desde la primera escena á la última s'arrossega penosament per las taulas, no lográ interessar al públich. Al final del segon acte una part de aquest cridá als autors, mes al final del obra caigué 'l teló sens un sol aplaudiment.

En la segona representació fou corretjida un xich la obra, sent cridats los autors á las taulas al final de cada acte.

Ab la sortida d'est número coincidirá la del primer d'una revista quinsenal ilustrada, de ciencias y arts, titulada *El Parthenon*, y dirigida per la simpática y llorejada escriptora D.ª Josepha Pujol de Collado.

Lo celebrat y jove artista D. Enrich Serra ha dibuixat pera dita revista una magnífica cabecera.

Desitjém que 'l bon éxit correspongui als esforços de tan notable escriptora.

La *Associació d'excursions catalana* celebrarà la solemne sessió inaugural lo dia 15 del present. Segons las tarjetas d'invitació que se'ns han circulat després d'haber lo senyor secretari llegit la ressenya dels travalls de la Associació durant lo darrer any, D. Joseph Fiter donará á coneixe una biografia que ha escrit del célebre explorador D. Joaquim Gatell: en la mateixa sessió se llegirán composicions de diferents poetes.

Habentse premiat lo treball, presentat al concurs obert per la mentada societat ab lo titol *Un estudi de toponomastica catalana*, despres de llegirse lo dictámen del jurat s'obrirá 'l plech que conté 'l nom del autor y que es un dels mes constants redactors de LA RENAISSANCE.

Ocupantse *La Revue general de Bruselas* d'una de las últimas

obras de D. Joaquin Rubió dedica á LA RENAIXENSA frases tant laudatorias per nostra revista que 'ns obliga á regraciárlashi no per satisfacció propia y si sols perque tota alabansa feta á una publicació catalana trascendeix á la literatura que conreem ab tanta constancia.

D. Francisco X. Tobella está acabant pera donarla quant avans á l'estampa, una memoria redactada en catalá sobre los usos industrials y alimenticis de l'etzavara. Molt nos agradaria que tots los autors que 's dedican á propularisar los coneixements científichs é industrials seguissen l'exemple de senyor Tobella redactant en nostre idioma las memorias ó llibres que publican.

En lo museu d'antigüetats establert en la antiga capella de Santa Agata s'han comensat los treballs pera reconstruir lo magnífich mosaich representant una corrida en lo cercle romá que 's veyá fa alguns anys en lo saló de S. Jordi y fou cedit á la Comissió de monuments fet á trossos. Creyem que quant puga admirarse en tota sa integritat, que será dintre de poch temps, constituirá un dels objectes mes importants y curiosos d'aquell museu.

Alguns dels mes coneguts catalanistas han dirigit una carta de felicitació al distingit escriptor italiá Senyor Enrich Cardona ab motiu de la publicació de sa obra sobre la *Literatura catalana* que darrerament ha vist la llum. Ben bé se mereix tal distinció lo citat autor no solsament pel mérit de sa obra si que també per las protestas d'amor á Catalunya que en ella fa, recordant ab complacencia serne oriunda sa familia.

Hem retardat la publicació de la bibliografía del tomo dels Jochs florals d'enguany per haverse encarregat d'ella nostre col·laborador lo distingit crítich D. Felip Benici Navarro, de qui esperem lo treball dintre de pochos dias.

SUMARI

DOLORS MONCERDÁ.	Discurs llegit al presidir la repartició de premis del Certámen de la Verge de la Mercé, convocat per lo Colegi Mercantil en lo present any.. . . .	205
C. BARALLAT Y FALGUERA..	L'aplech de Font-Romeu.	214
EMILI VILANOVA.	Un escriptor.	218
J. RIERA Y BERTRAN.. . . .	A l'art musical.	227
M. RIBOT Y SERRA.	Mestre Jan.	230
J. M. VALLS Y VICENS.	La Pesquera.	235
S. SANPERE Y MIQUEL.	Bibliografía.	237
	Novas.	240